

EMİRDAĞ AĞZINDA ATASÖZLERİ VE DEYİMLER ÜZERİNE

Nail TAN

TDK'nin büyük emek ürünü önemli derleme kitaplarından/sözlüklerinden biri *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler/BAAD*'dir. Birinci baskısı 1969 ve 1971 yıllarında iki cilt hâlinde yapılan sözlüğün (TDK 1969, 1971), 1996'da ikinci, 2004'te üçüncü ve 2009'da dördüncü baskısı yapıldıktan sonra 2016'da birleştirilmiş beşinci baskısı yayımlandı. Son baskıyı TDK Başkanı Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın hazırladı. Prof. Kaçalın, birleştirilmiş baskının öncekilerden farkını “Ön Söz”de şöyle açıklıyor (TDK, 2016: 7):

“a. İki ciltlik kitap tek cilt hâline getirilmiştir. Dolayısıyla ön sözler, derleme yerleri ve derleyen kişiler listeleri de birleştirilmiştir.

b. Birinci kitapta yanlış yazılmış bazı sözler ikinci kitaba düzeltilerek alınmıştı. Bunların başında bulunan (*) işareti, düzeltilmiş şekilleri yazıldığından kaldırılmıştır.

c. Edebî dilde bulunmayıp bugün için izaha muhtaç kelimelerin anlamları sözlükte verilmiştir.

d. Birinci kitapta bulunan bazı sözlerin derleme yerlerine ikinci kitapta ilave yapılmıştı. Bunların derleme yerleri birleştirilerek bir söze indirilmiştir.

e. Birinci ve ikinci kitapta yer alan birbirlerine anlamca yakın ve farklı yörelere ait sözler birleştirilerek verilmiştir.

f. Bütünöyle nasıl bir anlam taşıdığı herkesçe kestirilemeyen sözlerin anlamı, sayfa altlarında verilmiştir.”

TDK'nin söz konusu sözlüğündeki atasözü ve deyimler, 1952-1969 yılları arasında Kurumun düzenlediği derleme fişleri doldurularak -çoğu öğretmen- gönüllü derleyiciler vasıtasıyla halk ağzından toplanmıştır. Derleme ve Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy başkanlığında oluşturulan bir kurul (C. Dilçin, K. Acarlar, M. Tolluoğlu, P. Kutlar, Y. Püsküllüoğlu, N. Şener) tarafından gönderilen 26.538 söze ait fişler değerlendirilmiş, atasözü ve deyim olmayanlar ayıklanmış ve 5719 atasözü ve 5618 deyim yayımlanması uygun bulunmuştur. Fişlerde sözlerin anlamları da yer aldığı hâlde nedense bunlara itibar edilmemiş ancak pek az deyim anlamının dipnotlarda açıklanmasıyla yetinilmiştir. Prof. Dr. Mustafa Kaçalın'ın birleştirilmiş yayımında ise 5788 atasözü ve 5674'ü deyim olmak üzere 11.462 söz bulunmaktadır. Bu söz varlığının, TDK'nin genel ağdaki atasözü (2396) ve deyim (11.209) sayıları dikkate alındığında önemli bir dil zenginliğine işaret ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Mahallî ağzılarda atasözü ve deyim derlemeciliğinin öncülüğünü, -kitap bağlamında- Ömer Asım Aksoy yapmıştır. Onun Gaziantep ağzından derleyip, anlamlarını vererek yayımladığı atasözü ve deyimler (Aksoy 1940, 1941, 1945) başka kişileri de harekete geçirmiştir. Eğitimci Özcan Türkmen gibi. Türkmen'in 2017 Türk Dili Yılı'na armağan ettiği *Emirdağ Ağzında Atasözleri ve Deyimler* kitabı bu yazımızın konusunu oluşturuyor (Türkmen, 2017).

Öncelikle her söz derlemesini şükranla karşılıyor, dilimize önemli bir hizmet sayıyoruz. Bu sebeple Özcan Türkmen'i ve sözlüğü yayımlayan Emirdağ Belediye Başkanlığını Başkan Uğur Serdar Kargın'ın şahsında kutluyoruz. Sağ olsunlar, var olsunlar.

Kitabı hazırlayan Ö. Türkmen, doğma büyüme Emirdağlı. 1957 yılında doğmuş. Eskişehir Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü mezunu. Anadolu Üniversitesi AÖF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans eğitimini tamamlamış. Erzincan Çatalarmut Ortaokulu, Emirdağ Lisesi, Emirdağ Anadolu Lisesi, Eskişehir Mustafa Kemal Anadolu Lisesi ve Eskişehir Anadolu Öğretmen Lisesinde Türkçe, edebiyat öğretmenliği ve müdürlük yapmış. Eskişehir Anadolu Lisesi Müdürlüğünden Eylül 2014 ayında emekliye ayrılmış. Emeklilik döneminde; daha önce başladığı kitap ve gazete köşe yazarlığına, halk kültürü araştırmacılığına önem vermiş. Ağabeyi (E) MEB Başmüfettişi Şükrü Türkmen'le 2013 başında yayımladığı, 2017'de ikinci baskısı yapılan *Örnekleriyle Emirdağ Ağzı'nı*, yazımıza konu olan yeni kitabı takip etmiş.

Her kitap, kültür dünyamızda bir pencere açar. Mutlaka iyi yönlerinin yanında eksiklikleri, yanlışları da vardır. Mükemmeliyet, kusursuzluk yalnızca Tanrı'ya aittir. Biz değerlendirmemizi, bu kural çerçevesinde yapmaya özen göstereceğiz.

Kitapların yazılış amacı, izlenen yöntem “Ön Söz”de açıklanır. Ön söz, bir kitabın en önemli ve ilk okunması gereken bölümüdür. Türkmen’in “Ön Söz” (s. 5) ve “Nelere Dikkat Edildi” (s. 7-8) yazılarından öğrendiğimize göre; halk kültürümüzün derlenip korunması, gelecek nesillere aktarılması amacıyla yola çıkılmış; “Bu kitap; Türkmen kültürünün, gelenek ve göreneğinin belli bir bölümüdür. Kitaptaki kavramlar sosyal hayatımızın göstergesi aslında.” denilerek bir muhteva çerçevesi çizilmeye çalışılmış. 3215 söz varlığı yer almış bu derlemede.

Yazar, “Akademisyen değilim, dolayısıyla bu kitap, bir bilimsel çalışma değildir.”; “Bu kitap, bir sözlük çalışması değildir ve kesinlikle de maddi bir bedel karşılığı kaleme alınmamıştır. Bu, kişisel bir ürün, bir tasnif çalışmasıdır. Beklentileriniz kadar olmayabilir. Hatalarım, unuttuklarım, eksikliklerim elbette var... Bunları kabul ederek gelecek yapıcı tenkitlerle daha iyiye ulaşacağımıza dair inancım tamdır.” ifadeleriyle iddialı olmadığını; yapıcı tenkitlere, tavsiyelere açık bulunduğunu belirtiyor. Biz de işte bu dileğe uygun şekilde kalemimizi kullanmaya çalışacağız.

TDK'nin *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler* sözlüğü için Emirdağ'dan, Bursa Eğitim Enstitüsünden edebiyat öğretmenim Mehmet Aydın tarafından 1360 fiş (bir kısmı Tarsus'la ilgili), Osman Yamak tarafından da 40 fiş gönderilmişti. Derleme tarihinde Bayat, Emirdağ'ın bucağıydı. Şimdi ilçe. Bayatlı olan Mehmet Aydın'ın gönderdiği fişlerin çoğu Bayat'a aitti. 30.12.2017 tarihinde Özcan Türkmen'le bir telefon görüşmesi yaptık. TDK'nin sözlüğündeki Emirdağ kaynaklı sözlerden 4-5'ini kitabına aldığını söyledi. Kitabın şayet ikincisi baskısı gündeme gelirse TDK'nin sözlüğünde yer alan atasözleri ve deyimlerin başına (*) işaretinin konması yerinde olur. Böylece kendisinin Türkçeye katkıları, hizmetleri daha iyi ortaya çıkar. Diğer yandan, her sözün anlamını vermesi; cümle içinde, konuşma dilinde kullanılmasını göstermesi zaten TDK sözlüğünde görülmeven artı niteliklerdir.

Özcan Türkmen; kitapta yer alan özgeçmişinde öğretmenliğinin yanı sıra (s. 390), “folklor araştırmacısı” olduğunu belirtmiş. Bu özelliğe göre kitabı değerlendirdiğimizde; halk ağzından derlenen sözlerin derleme yeri, tarihi, kaynak kişi bilgisini aramamız gerekiyor. Kitabın, bizce en çok tenkit alan yönü bu. Diğer yandan kitabın içeriği/muhtevası ile adı arasında

uyumsuzluk göze çarpmakta. *Emirdağ Ağzından Atasözleri ve Deyimler* adı altında; derleyicinin de belirttiği gibi (s. 7) dualar, beddualar, bazı kalıplaşmış sözler (selamlama, hitap, yemin, tekerleme gibi) de kitaba alınmıştır. Baş harfine göre sıralanan sözlerde en başa atasözleri yerleştirilmiş, diğerleri karışık verilmiştir. 30 Aralık 2017 telefon görüşmemizde, atasözü-deyim ve diğer sözlerdeki ayırma güçlüğünü belirterek yanlış bir sınıflandırmada bulunmak istemediğini söylemiştir.

Emirdağ ağzından örnek cümlelerde, transkripsiyon alfabesi kullanılmamış çünkü bu konu özel bir eğitimi gerektirmektedir. Bu sebeple “ağz, ağzı” terimlerini kullanırken daha dikkatli olmalıyız. Bir Emirdağlı okuduğunda kelimelerdeki sözleri tam telaffuz edip keyif alabilir. Yazarın, “Kitabımı Emirdağlılar için yazdım, Emirdağ Belediyesi bastı.” deme hakkı elbette var.

Yazarın, kitabının giriş bölümlerinde açıkladığına göre, hem yazılı kaynaklar taranmış hem de ağırlıklı olarak sözlü kaynaklardan derleme yapılmıştır. En az her köyden bir kişiyle konuşulmuştur. Arkadaki “Kaynakça”ya bakıyoruz. İçeriğe/muhtevaya uygun iki künye görüyoruz: TDK’nin *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* ile Şükrü Türkmen’in *Suvermez Köyü*. Diğerlerinin hiçbirinden bu kitaba söz alınamaz. O zaman Emirdağ dışına çıkmış olur. Oysaki taranması şartıyla bu kaynakçada ünlü ağzı araştırmacısı Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu’nun Afyonkarahisar ağzıyla ilgili makale ve kitapları (Caferoğlu 1939, 1940 gibi) ile yazarın ağabeyi Şükrü Türkmen’le birlikte yazdığı, bu kitaptan önce yayımlanan *Örnekleriyle Emirdağ Ağzı*’nın künyesine yer verilmesi daha uygun düşerdi (Türkmenler, 2017).

Kitabın bizce en önemli, en değerli yönü; Türkçeye kazandırdığı, unutulmaktan kurtardığı söz varlıklarıdır. Bunlardan bir bölümü yazılı kaynaklara ya hiç geçmemiş ya da çeşitlemeleri yer almıştır. Bazılarının ise derleme yöreleri farklıdır. Kitaptaki 3215 söz varlığı dikkatlice taranıp sözlüklerle gerekli karşılaştırmalar yapıldığı takdirde, sözlüklere girmesi gereken önemli miktarda söz varlığıyla tanışacağımıza inanıyoruz. Bu görüşümüzü desteklemek amacıyla kısa sürede, yüze yakın atasözü ve deyim tespit edip bunları içinde en çok söz barındırdığına inandığımız sözlüklerden Ömer Asım Aksoy, Nurettin Albayrak, Muhittin Bilgin - Dr. A. Can Bilgin, Prof. Dr. İsmail Parlatur, Dr. A. Turan Sinan, TDK/BAAD ve Metin Yurtbaşı’nın yayımladıklarıyla karşılaştırdık. Hiç rastlamadığımız veya çeşitlemesiyle karşılaştığımız bazı atasözü ve deyimleri (*Yazım Kılavuzu*’na uygun şekilde), yazarın verdiği anlamlarıyla, bazılarını da cümle içinde kullanılışlarıyla sıralamak istiyoruz:

A. Atasözleri:

- *Allah yel de vermiş, yol da.* (s. 16)

Bütün iş sende, aklını kullanırsan başarılı olursun.

Atasözünün şu biçimine birçok sözlükte rastlanmaktadır: *Allah el getirir, sel getirir, yel getirir.*

- *Alıcı, karıycıyı saymaz.* (s. 15)

Birinin bir şeyi karması (iş karıştırması, kişiyi kötülemesi), gerçek alıcının kanaatini değiştirmez.

- *Artmayınca yetmez.* (s. 21)

Her şeyin gereğinden biraz fazla olmasında her zaman fayda vardır.

“El içine çıkıyok. Dü(ğ)ünde mahcup olmuyak. Artmayınca yetmez imiş. Bol arkın alın, aşçının dedi(ğ)ini.”

- *Bildiğim dokuz, bilmediğim doksan dokuz.* (s. 64)

Bildiklerim bilmediklerimden çoktur, bildiklerim bilmediklerime yetmez.

“Bildi(ğ)im dokuz, bilmedi(ğ)im doksan dokuz, derdi babam (ı)rahmatlık. Aslında çok şey bilirdi. Emme dedi(ğ)ini başgayımış, son(r)a annadım.”

- *Bir taş kutlu, bir taş kutsuz (olur).* (s. 63)

Neyin uğurlu, neyin uğursuz olduğu belli olmaz.

- *Canavar, kendi arkacına saldırılmaz.* (s. 91)

Kişi kendi çevresine zarar vermez, vermemeli.

Halk arasında kurda, domuza canavar da denir. Sözü kurtla ilgili yakın anlamlı çeşitlemeleri sözlüklere girmiştir. *Kurt komşusunu yemez, gibi.*

- *Cıbrın alımı çok olur.* (s. 91)

Fakir kişi, ilm-i hâlini bilmeden gereksiz masraflar yapar.

- *Çelenine konan kuş iflah olmaz.* (s. 102)

Onlarla/onunla herhangi bir şekilde temas kuran mutlaka zarar görür.

Zararlı kişilerle dost olmamayı, iş birliği yapmamayı öğütüyor. “Çelen”, evin saçağı anlamındadır.

- *Duyacağını bilip de diyeceğini öyle de.* (s. 118)

Sözünün karşındaki üzerindeki etkisini hesap etmeden konuşma.

“Sen sen ol, duyaca(ğ)ını bil de diyece(ğ)ini eyle de. Bi(r) söylersen beş duyarsın, sakın ha!”

- *Ekin vermezse vermesin, toprak bizim toprak.* (s. 147)

Bir nesnenin, kişinin geçici bir süre de olsa işe yaramaması, bizdeki değerini azaltmaz.

- *Gevşek sözün sakala zararı olur.* (s. 183)

Sert davranılması gereken durumlarda gevşek davranan kişi, bu tutumunun zararını görür.

Sözlüklerde “*Gevşek tükürüğün sakala zararı vardır.*” çeşitlemesine rastlanılmaktadır.

- *Keçeden çarık et, elin gittiği yere git.* (s. 268)

“Keçeden çarık et, elin getti(ğ)i yere get. Eyin duymadın mı heç?”

- *Müşteri kepengin altındadır.* (s. 286)

Esnaf, çalışma saatlerinde iş yerini kapatmamalıdır.

“Len oğlum, heç bu saatde dükkân mı gabadılır? Müşteri kepengin altındadır.”

- *Saç yürekten su içer.* (s. 323)

Saçların gür olması ya da dökülmesi strese bağlıdır.

- *Saz dındından azar.* (s. 324)

Gereksiz naz edilmemelidir.

“U(ğ)raşdırmayın şu gızı. Verin dedi(ğ)ine. Saz dındından azar, deyin duymadınız mı heç!”

- *Tane taneye eş olur, o da bir tava aş olur.* (s. 343)

Birlikten zarar gelmez, birlik olalım.

Atasözü sözlüklerine “bir tava” yerine “bir kaşık”, “bir kalbur” çeşitlemeleri girmiştir.

- *Uzayan kol bizden olsun.* (s. 351)

Büyüyen, atılım yapan, ilerleyen bizden olsun.

- *Zalimsin amma lazımsın.* (s. 386)

Lazım olduğun için eziyetlerine katlanıyorum, katlanacağım.

Verilen anlamı yeterli bulmuyoruz. İyinin, âdilin anlaşılması için kötüye, zalime hoşgörü gösterilebilir ancak.

- *Zırt gelen, zırt giden sevgisini yitirir.* (s. 385)

Hemen her yere sık gidip gelinmemelidir.

“Ağır oturaklı ol ıçcık. Zırt gelip zırt geden sevgisini yitirir.”

B. Deyimler

- *Aklının dibini dökmek.* (s. 37)

Asıl kişiliğini (bilgisini, görgüsünü, kültürünü) ortaya koymak.

- *Aydın yanında sarı yıldız.* (s. 56)

Olandan, olması gerekenden daha değerli.

“Aman eyle bi(r) annatdın ki... Aydın yanında sarı yıldız sanki! Bildi(ğ) imiz biri işde!”

- *Ayını yetirdin, gününü bitirdin, sür gitsin yokuşa.* (s. 24)

İşini bitirdin, ne yapsan yeridir.

“Son çocu(ğ)u da everdin hayırlısıyanan. Ayını yetirdin, gününü bitirdin, sür getsin yokuşa gaylı.”

- *Başını bal küpüne bandırmak.* (s. 75)

Olağanüstü imkânlar sunmak.

“Başını bal küpüne bandırsan o gızı gene istemiyo(r).”

- *Cıngırdaklı arabaya binmek / Kimin arabası cıngırdaklıysa ona binmek*

Gösterişli, süslü olandan yana tavır almak.

“Cıngırdaklı arabaya biner o. Ni(ğ)nesin seni beni!”

- *Çalımı taş yarıyor.* (s. 101)

Havalı görünüyor ama kötü durumundan hiç haberi yok.

- *Ekmek pekmeze yetmemek* (s. 159)

Kıt kanaat geçinilmeye çalışılsa da gene de başarılı olamamak.

- *Faydasız çamuru çalmak.* (s. 175)

Verimsiz, işe yaramaz şeylerle meşgul olmak.

“Faydasız çamırı çalma duvara

İçinde yatacak yâr olmayınca. Emirdağ Türküsünden”

- *Hatırım Hac 'ca mı gitti?* (s. 232)

Benim hatırım çok mu uzakta? Hiç hatırım yok mu?

- *Karayı yermemek.* (s. 200)

Hiçbir şeyi fazla incelememek, olana rıza göstermek.

“Gadın bacım benim! Heç garayı yermez valla(h)a. Böyle oldu(ğ)una da her işi denk geder maşallah.”

- *Kedi öldüye vurmak.* (s. 268)

Yalandan uyuyormuş gibi yapmak, hareketsiz yatmak.

- *Kel Üsü 'ye tıraş olmak.* (s. 269)

Hep eskiye bağlı kalarak yaşamak, yaşamaya çalışmak.

- *Mercimek gibi ne önü ne ardı belli.* (s. 285)

Ne olduğu, ne yapacağı konusunda bir kanaate sahip değilim.

- *Ne öldü ölüye karıştı , ne kalkdı diriye karıştı.* (s. 293)

Hastalığı artmadı da geçmedi de. Perişanlığı devam ediyor.

- *Nuzlası karışmak.* (s. 298)

Beklemediği bir durumla karşılaştığı için morali bozulmak, ne yapacağı konusunda tereddüte düşmek. Nuzla burada yaratılış, yüz rengi, bet beniz anlamındadır.

- *Oğlumun dedesi geldi, yarın gidesi geldi.* (s. 300)

İstenmeyen misafire, istenmediğini imalı yolla belirtmede kullanılır.

“O(ğ)lumun dedesi geldi, yarın gedesi geldi, deyip duruyo(r) senin gelin. Öldün mü ha, ıccık sabret. Gedici(ğ)ik işde.”

- *Önünden arkası güür gelmek.* (s. 310)

Bugün de gelecekte de hep güçlü olmak.

- *Rey elinde, kemer belinde olmak.* (s. 321)

Her istediğini hesapsız kitapsız kendi yapıyor olmak.

- *Tazı altına serilecek çulu yok.* (s. 343)

Yoksulluğu diz boyu.

- *Tef yarıldı, ayı yoruldu.* (s. 343)

Amaca ulaşıldı, sonuç alındı. Azim kalmadı.

“Yat gaylı, dedi(ğ)in oldu; tef yarıldı, ayı yoruldu.”

• *Üç oturup beş kalkmak.* (s. 355)

İlişkileri güçlü olmak, gereğinden fazla samimi olmak. Karşılıklı her türlü alışverişte bulunmuş olmak.

“Üç oturup beş kalkdım mı ne biliyim ahlekini ben onun?”

• *Vardığı kocada gözü olmak.* (s. 358)

Mutlu evlilik yapmak. Evliliğin mutlu, huzurlu devam etmesi durumu.

“Sevdiğine varamayan kızların

Vardı(ğ)ı gocada gözü mü olur? Emirdağ Türküsü”

• *Zihni soğuk olmak.* (s. 387)

Zekâ özürü.

“Ne zeyni so(ğ)u(ğ)umuş. Bi(r) laf annadamadık.”

Sonuç

Keşke Özcan Türkmen’in kendi ilçesi için yaptığı derleme, diğer ilçeler için de yapılabilse. Ancak metotlu, daha bilinçli olarak. Biz yine de 2017 Türk Dili Yılı’na armağan ettiği bu derlemeyi şükranla karşılıyoruz. İkinci baskının daha mükemmel olacağından hiç şüphemiz yok...

Kaynaklar

AKSOY, Ömer Asım (1940), *Gaziantep Ağzı Üzerine Etütler/Deyim, Takım Söz, Meşhur Söz, Atalar Sözü*, TDK Yayını, Ankara, 32 s.,

_____ (1941), *Gaziantep Ağzında Ata Sözlüğü*, Ankara, 161 s.

_____ (1945), *Gaziantep Ağzı, Deyimler, Meşhur Sözler, Atasözleri, Dualar, Beddualar*, C. II, İstanbul, 418 s.

_____ (1991), *Deyimler Sözlüğü*, 7. bs., İnkılap Kitabevi, İstanbul, s. 457-1131. [5969 söz]

_____ (2013), *Atasözleri Sözlüğü*, 7. bs., İnkılap Kitabevi, İstanbul, 486 s. [2667 söz]

ALBAYRAK, Nurettin (2009), *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, Kapı Yayınları: 184, İstanbul, 1140 s. [18.838 söz]

BİLGİN, Muhittin – BİLGİN, A. Can (2014), *Tanıklarıyla Deyimler Sözlüğü*, 5 Cilt, Yayın B., İzmir, 2984 s. [21.000 dolayında söz]

- CAFEROĞLU, Ahmet (1939), "Afyonkarahisar Azerileri", *Türklük*, S. 1, 1939, s. 23-29.
- _____ (1940), *Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzeme I*, İstanbul Üniversitesi Yayınları: 136, İstanbul, 217 s.
- PARLATIR, İsmail (2007), *Atasözleri Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 574 s. [5076 söz]
- _____ (2007), *Deyimler Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 963 s. [10.349 söz]
- SİNAN, Ahmet Turan (2015), *Türkçenin Deyim Varlığı*, 2 bs., Kesit Yayınları, İstanbul, 536 s. [17.337 söz]
- TDK (2016), *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler*, 5. bs, Baskıya Haz.: Mustafa S. KAÇALIN, TDK Yayınları: 279, 331, Ankara, 494 s. [5788 atasözü, 5674 deyim]
- TÜRKMEN, Özcan (2017), *Emirdağ Ağzında Atasözleri ve Deyimler*, Emirdağ Belediyesi Kültür Yayınları: 4, Ankara, 390 s.
- TÜRKMEN, Şükrü – TÜRKMEN Özcan (2017), *Örnekleriyle Emirdağ Ağzı*, 2. bs, Emirdağ Belediyesi Kültür Yayınları: 1, Ankara, 416 s.
- YURTBAŞI, Metin (2012), *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, 10. bs, İstanbul, 704 s., ex.cel.lence publishing.
- _____ (2012), *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, 10. bs, İstanbul, 964 s., ex.cel.lence publishing.